

CÜDÎ DAĞI

fan ile münasebeti bulunmadığını oldukça büyük bir katıyetle tesbit etmek mümkündür. Eski Ermeni rivayetlerinde Nuh'un gemisinin bir dağ üzerine oturduğu hakkında hiçbir mâlumat yoktur. Nuh'un gemisinin Masik dağı zirvesine oturmasına dair XI ve XII. yüzyıllarda Ermeni edebiyatında yer alan bilgiler ise Avrupalılar'ın Tevrat'taki ifadeyi (Tekvîn, 8/4) yanlış tefsir etmelerinden kaynaklanmaktadır (İA, III, 223). Esasen Ağrı dağı çok yüksek ve sarp olup insan hayatı için önemli olan su, ağaç, barınacak yerler vb. imkânlardan yoksundur. Bu sebeple geminin oraya inmesi mümkün görünmemektedir. Cüdi dağında ise barınacak birçok mağaranın mevcudiyeti, tepesinin geminin inmesine uygun bir yüzey oluşturması ve beslenme imkânlarına sahip bulunması, geminin oraya inmesi için yeterli ip uçları vermektedir. Geminin oturduğu mahallin Yeşildağ adını alışı da dikkate şayandır.

İslâm Ansiklopedisi'nde M. Streck tarafından yazılan "Cüdi" maddesinin orijinalinde "gelenek" karşılığı olarak kullanılan **tradition** kelimesinin Türkçeye "efsane" şeklinde çevrilmesi, gerek Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'an'da gerekse eski metinlerde yer alan tarihî olayın saniki aslı esası yokmuş gibi yanlış bir kanaat uyandırmaktadır. Diğer taraftan yine aynı maddede Nöldeke'den nakledilen yorum da gerçeği ifade etmemektedir. Nöldeke'ye göre Kur'an'da zikredilen "Cüdi"den maksat Arabistan'daki dağdır ve Hz. Muhammed bu dağı bütün dağların en yükseği saymıştır (İA, III, 224). İslâmî kaynaklarda Cüdi adını taşıyan iki dağ söz konusudur. Bunlardan biri Arabistan yarımadasında yer alan ve Tay kabilesinin yerleşme alanında bulunan dağdır ki Ebû Sa'tere el-Bevlânî'nin şiirinde kastedilen de budur (Yâkût, II, 180). Diğeri ise yukarıda konumu ve özellikleri belirtilen Cüdi dağdır. Bütün tefsir kitaplarında kaydedilen ve İbn Abbas, Kâ'b b. Ahbâr gibi sahâbilerden nakledilen rivayetlere göre geminin indiği dağ, Cüdi diye bilinen, "Cezîre'de (Dicle ile Fırat arasında) Musul yakınlarında bulunan" (meselâ bk. Taberî, VII, 48; Zemaşerî, II, 271) ve bugün Türkiye sınırları içinde yer alan dağdır. Eğer bir şairin şiirinde geçmesi delil sayılıyorsa İbn Kays er-Rukayât ile Ümeyye b. Ebû's-Salt'ın şiirlerinde geçen Cüdi, Arabistan'daki Cüdi dağı olmayıp Güneydoğu Anadolu'daki dağdır (Lisânü'l-'Arab, "cvd" md.; İA, III, 224). Öte yandan Hz. Peygamber'in Cüdi'yi Ara-

bistan'da ve bütün dağların en yükseği saydığı iddiası da mesnetsizdir.

H. Âdem'in Tûrisînâ, Tûrizeyta, Lübnan ve Cüdi dağlarından getirdiği taşlarla Kâbe'yi inşa ettiği rivayeti de sahih değildir (Aydemir, s. 268).

Yakın zamanlarda yahudi, hıristiyan ve Ermeniler'in siyasi maksatlarla Nuh'un gemisinin Ağrı dağına indiğini iddia ederek bu dağda araştırma ve inceleme yapmaları, her türlü dinî ve ilmî esastan tamamen mahrumdur (bk. AĞRI DAĞI; ayrıca bk. Tanyu, *Ağrı Dağı, Nuh'un Gemisi, Ermeniler*, tür. yer.).

Gerek Cüdi dağının yapısı gerekse konuyla ilgili tarihî bilgi ve rivayetler, Kur'an'da geminin "üzerine oturduğu" bildirilen Cüdi dağının bu dağ olduğu şeklindeki kanaati destekler mahiyettedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "cvd" md.; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "cvd" md.; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, VII, 47-48; Zemaşerî, *Keşşâf*, II, 271; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 180; *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 1848; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Quran*, Baroda 1938, s. 106-107; E. Dorme, *La Bible I: L'Ancien Testament*, Paris 1956, s. 24; Hikmet Tanyu, *Dinler Tarihi Araştırmaları*, Ankara 1973, s. 16, 17, 26; a.m.f., *Ağrı Dağı, Nuh'un Gemisi, Ermeniler*, İstanbul 1989; Abdullah Aydemir, *Tefsirde İsrâiliyyât*, Ankara 1979, s. 268; Reşat İzberak, *Türkiye Jeomorfolojisi*, Ankara 1983, I, Giriş, s. 45-46; M. Streck, "Cüdi", İA, III, 223-225; a.m.f., "Djüdi", *EJ* (İng.), II, 573-574; *ML*, II, 317; *YA*, IX, 672-673; *ABr*, VI, 241.

HİKMET TANYU

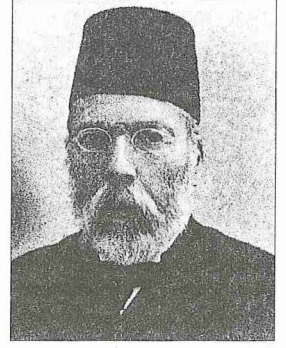
CÜDÎ EFENDİ, Muallim

(1850-1931)

Son devrin tanınmış şair ve muallimlerinden.

Kasım 1850'de Merzifon'da doğdu. Trabzonlu Cüdi Efendiyle karıştırılmamak için "Merzifonlu" olarak da anılır. Asıl adı İbrâhim Cüdi'dir. Babası Hüseyin Efendi'yi iki yaşlarında iken kaybedince annesiyle birlikte dedesinin evine yerleşti. Annesinin ikinci evliliğinden sonra teyzesinin yanında kaldı. Mahalle mektebini bitirdikten sonra rüşdiyeye gitti, ayrıca medrese derslerini takip etti. Bir süre hıfza çalıştı, hat dersi aldı.

Tahsilini tamamlamak üzere gittiği İstanbul'da (1876) müsabaka imtihanını kazanarak Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi'nde Türkçe muallimi olarak göreve başladı. Selânik'te Terakkî adlı özel bir okulda, İdâdî-i Mülkiyye'de ve Selânik Askerî Rüşdiyesi'nde Türkçe ve Arapça muallimliği

Muallim
Cüdi Efendi

yaptı. II. Meşrutiyet'ten sonra açılan Meclis-i Meb'ûsan'a Amasya mebusu seçilince İstanbul'a döndü. Rûmî 1328'de (1912-13) Gelenbevi İdâdîsi'ne edebiyat, Mercan İdâdîsi'ne Türkçe hocası oldu. Bu mekteplerdeki görevlerinin yanı sıra Gelenbevi Sultânîsi'nde edebiyat ve felsefe dersleri okuttu. 1915'te Bezmiâlem Vâlîde İnâs Sultânîsi edebiyat muallimliğine tayin edildi. 1917'de Isparta mebusu olunca iki görevi birlikte sürdürdü. Eylül 1921'de emekli oldu. 17 Eylül 1931'de öldü. Mezarı Kadıköy'deki aile kabristanındadır.

Uzun yıllar Türkçe, edebiyat, Arapça ve felsefe hocası yaptığı için "muallim" unvanı ile anılan İbrâhim Cüdi, ilk modern Türk hikâyecilerinden Nâbizâde Nâzım başta olmak üzere birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Muallim Nâci ile Selânikli Tefvîk'in çıkardıkları *Teâvün-i Aklâm* mecmuasında kırka yakın, *Peyâm-ı Sabah*'in edebî ilâvesi *Peyâm-ı Edebî*'de de on kadar şiiri yayımlanan Cüdi'nin *Muasır Şairlerimiz*, *Son Asır Türk Şairleri* ve *Merzifon Şairleri*'nde şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Muallim Nâci ve Yenişehirli Avnî'nin tesiri altında kalan Muallim Cüdi'nin bir divan teşkil edecek sayıda yayımlanmamış şiirlerinin bulunduğu defterin dostu Merzifonlu Sıdkı Hoca'da olduğu söylenmekteyse de bu zatın vefatından sonra kitapları satıldığından defter hakkında bilgi edinilememiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Hakkı [Eldem], *Muasır Şairlerimiz*, Birinci Defter, İstanbul 1311, s. 79-111; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 249-254; Vehbi Cem [Aşkun], *Merzifon Şairleri*, Merzifon 1937, s. 74-87; Ergun, *Türk Şairleri*, III, 1087-1093; Mahir İz, "Merzifonlu Muallim Cüdi", *Yeni Asya*, 23, 30 Nisan 1971; İ. Alaaddin [Gövsâ], *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1933, III, 262; *TA*, XI, 252; Ziya Bakırcıoğlu, "Cüdi, Muallim İbrâhim", *TDEA*, II, 86.

EKREM BEKTAŞ